

УДК 338.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/35.4>**Мірошніченко М.В.**здобувач третього навчально-наукового рівня освіти
Дніпровський державний університет внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-0983-1147>

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТА РІВНІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Проаналізовано змістове наповнення категорії «економічна безпека», розглянуто підходи до її визначення та здійснено критичний огляд наукового доробку з відповідної тематики. Визначено, що вивчення економічної безпеки здійснюється на різних рівнях, проаналізовано підходи різних авторів щодо ієрархії рівнів та встановлено основні характеристики, притаманні економічній безпеці залежно від рівня дослідження. Виявлено, що в наукових джерелах найчастіше аналізують глобальної, міжнародної, державний (макрорівень), регіональний (мезорівень), локальний (мікрорівень, підприємство), особистісний рівні економічної безпеки. Систематизовано наукові підходи щодо рівнів економічної безпеки, доповнено відповідні рівні галузевим рівнем економічної безпеки. Розглянуто підходи науковців до визначення поняття економічної безпеки на кожному з рівнів, узагальнено наукові думки та надано розширений перелік рівнів економічної безпеки у ієрархічному порядку. Описані ключові характеристики економічної безпеки, виділено первинні та похідні характеристики економічної безпеки. Встановлено відмінність похідних характеристик від первинних. Виявлено узагальнені характеристики економічної безпеки притаманні кожному з рівнів. Доведено, що поняття економічної безпеки слід розглядати у нерозривному зв'язку з поняттям економічної безпеки на міжнародному, національному, регіональному, галузевому, локальному та особистісному рівнях. Чітке розуміння економічної безпеки та подальші дослідження у відповідній сфері мають ґрунтуватися на чіткому розумінні особливостей та завдань кожного наступного рівня ієрархії та його зв'язку з попереднім рівнем.

Ключові слова: економічна безпека, рівень, міжнародна економічна безпека, економічна безпека держави, регіональна економічна безпека, галузева економічна безпека, економічна безпека підприємства, особистісна економічна безпека.

Постановка проблеми. Характерними особливостями розвитку сучасної економіки є загострення конкурентної боротьби між господарюючими суб'єктами, що ускладнюється сучасним станом української економіки, яка залежить від вибору стратегії і тактики захисту підприємств від зовнішніх та внутрішніх загроз. Тобто, забезпечення успішного функціонування та розвитку українських підприємств потребують удосконалення їхньої діяльності у сфері економічної безпеки, адже на діяльність останніх впливають нестабільна політична і соціально-економічна ситуація в країні. Саме тому, першочерговим завданням керівників держави та підприємств є впровадження в управлінську діяльність нових підходів та методів забезпечення відповідного рівня економічної безпеки підприємства різних галузей.

Вивчення економічної безпеки на всіх рівнях економіки займає провідне місце серед всіх інших видів безпеки при одночасному різноманітті підходів та поглядів. Наукові суперечності зумовлені відсутністю єдиного підходу щодо розуміння сутності, елементів системи та рівнів функціонування економічної безпеки. Саме тому, створення дієвої системи економічної безпеки різних рівнів є актуальним та передбачає опис безпекології держави та потребує опису безпекової діяльності суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасній економічній літературі представлені різноманітні дослідження теоретичних основ економічної безпеки. Доречно зазначити, що ряд робіт присвячено комплексному дослідженню відповідної категорії, хоча більшість робіт висвітлюють відповідну категорію на різних рівнях.

На міжнародному рівні економічну безпеку описують такі вчені як Лимар В.В., Зверев О.Д. [10], Іващенко Г.А. [11] та Баланюк І.Ф. [5]. На державному рівні еко-

мічна безпека висвітлена у роботах Андрічук В.Г. [12], Ляшенко О.М. [13] та Сак Т.В. [14].

Економічна безпека регіону розглянута в роботах таких авторів як Геєць В.М., Кизим М.О. [15] та Бондаревська О.М. [16]. Галузевий рівень економічної безпеки розглянутий найменше у наукових напрацюваннях, однак сутність відповідного рівня економічної безпеки висвітлена у роботах авторів Баланюк І.Ф. [5] та Коба О.В. [17].

Локальний рівень економічної безпеки (рівень підприємства) є сферою зацікавлень таких вчених як Ареф'єва О.В., Мягких І.М. [18], Дикань В.Л., Назаренко І.Л. [19].

Особистісному рівню економічної безпеки присвячені роботи авторів Винославська О. та Кононець М. [20].

Не дивлячись на численні наукові напрацювання, залишаються актуальними подальші дослідження характеристик економічної безпеки на різних рівнях.

Метою статті є дослідження наявних підходів до визначення поняття економічної безпеки для уточнення сутності даної економічної категорії на всіх рівнях розвитку ієрархії відповідного поняття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукових публікацій свідчить про те, що дефініція «економічна безпека» є багатовимірним та багатоаспектним поняттям, але не дивлячись на це, відповідна категорія потребує постійної актуалізації та детального аналізу сутності та змісту безпеки, виявлення загроз, причин, факторів впливу, форм прояву та ролі економічної безпеки у життєдіяльності підприємства.

Економічна безпека як доктрина була заснована Ф.Д. Рузвельтом у 1930-х роках у період Великої депресії в США. Економічна безпека розглядалась як «сукупність умов, що надійно забезпечують суверенітет, захист стра-

тегічних інтересів і повноцінний розвиток суспільства, життя та здоров'я усіх його громадян», основною метою яких було виведення країни з глибокої кризи шляхом нормалізації та стабілізації розбалансованих процесів розвитку [1].

В Україні дослідження «економічної безпеки» як економічної категорії актуалізувалось відносно недавно та його розуміння не до кінця сформовано. У вітчизняній науці дослідження відповідної проблематики на різних рівнях ієрархії управління економікою (держави, регіону, галузі, підприємства) почалося наприкінці ХХ століття.

У 1998 р. було ухвалено Концепцію економічної безпеки України, в якій викладено сутність, основи та класифікацію основних загроз національній безпеці України, розглянуто питання безпеки реального та фінансового секторів економіки та приведені інтегральні показники економічної безпеки України. У Концепції сутність економічної безпеки визначено як «... спроможність національної економіки забезпечити свій вільний, незалежний розвиток і утримати стабільність громадянського суспільства та його інститутів, а також достатній оборонний потенціал країни за всіляких несприятливих варіантів розвитку подій, та здатність Української держави до захисту національних економічних інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз» [2, с. 56].

На думку автора, економічна безпека є універсальною категорією, яка відображає захищеність соціально-економічних відносин суб'єктів господарювання на всіх рівнях економічного розвитку.

В науковій літературі представлені роботи по різних рівнях економічної безпеки. Жаліло Я.А. в своїй роботі описує такі рівні економічної безпеки як економічна безпека держави загалом, підприємства та особи [3].

Коковський Л. пропонує виділення рівнів економічної безпеки за територіальною ознакою. Автор виділяє міжнародну, національну, регіональну, галузеву економічну безпеку та безпеку підприємства та громадянина [4].

Автори Баланюк І.Ф. та Максимюк М.М. вважають, що крім традиційних рівнів економічної безпеки (макрорівень, національний та мікрорівень) необхідно додатково розглядати економічну безпеку, додатково виокремлюючи економічну безпеку регіону, галузі, сектора економіки тощо [5].

Грибіненко О.М. визначає рівні економічної безпеки через інтегральні зв'язки зовнішньої та внутрішньої складових економічної безпеки, які пов'язані між собою вертикальними (компоненти безпеки, які обумовлені наявною ієрархією) та горизонтальних (функціональні зв'язки між компонентами, що визначаються внутрішньо-функціональною структурою) компонентами [6]. Автор виділяє глобальний (глобальна економічна безпека), наднаціональний (міжнародна економічна безпека), державний (національна економічна безпека), внутрішньодержавний (економічна безпека регіонів, міст та безпека суб'єкта господарювання) та базовий (безпека особистості) рівні економічної безпеки.

У своїх роботах Ляшенко О.М. [7], Нікітіна А.В., Горовий Д.А., Бабич Д.В. [8] та Ткаченко Т.П. [9] до рівнів економічної безпеки відносять глобальний, національний, галузевий, регіональний рівні, а також рівень підприємств та особистий рівень.

Підсумовуючи теоретичні напрацювання науковців, в межах економіки держави доречно виділити наступні

рівні економічної безпеки: міжнародний (глобальний), державний (макрорівень), регіональний (мезорівень), галузевий, локальний (рівень підприємства) та особистісний рівень.

Розглянемо більш детально кожен із зазначених рівнів економічної безпеки. Найвищим рівнем у ієрархічній системі економічної безпеки вважається міжнародний рівень, який іноді ототожнюють з глобальним. Оскільки зазначені два рівні мають практично однакові характеристики та найчастіше розглядаються як міжнародні, розглянемо сутнісні характеристики міжнародної економічної безпеки.

На міжнародному рівні економічну безпеку розглядають Лимар В.В. та Зверев О.Д. В роботі авторів представлено два підходи до визначення сутності міжнародної економічної безпеки. Відповідно до першого підходу, під міжнародною економічною безпекою доречно вважати економічні відносини між державами, які сприяють досягненню світового процвітання шляхом уникнення конфліктів та послаблення тенденцій відвернення економічних ресурсів на гонитву озброєнь. Відповідно до другого підходу, міжнародна економічна безпека – це ніщо інше як інструменти й види політики, за допомогою яких досягається максимальна безпека та стабільність в міжнародних економічних відносинах [10].

Автор Іващенко Г.А. трактує міжнародну економічну безпеку як певний стан світової економіки, який забезпечує взаємовигідне співробітництво країн щодо вирішення національних і глобальних проблем людства та реалізації незалежної стратегії соціально-економічного розвитку [11].

Баланюк І.Ф. стверджує, що міжнародна економічна безпека це така взаємодія країн, за якої діяльність кожної з них не завдає навмисних економічних збитків іншій [5].

Наступний за ієрархією є державний рівень економічної безпеки, який характеризує відповідне поняття в межах національної економіки.

Так, Андрічук В.Г. стверджує, що економічна безпека державного рівня є станом економічної системи, який забезпечує динамічний та ефективний розвиток, який дає змогу державі вирішувати соціальні завдання та виробляти і втілювати в життя незалежну економічну політику» [12].

Автор Ляшенко О.М. визначає економічну безпеку як сукупність внутрішніх і зовнішніх умов, які сприяють ефективному динамічному зростанню національної економіки та впливають на її здатність задовольняти потреби суспільства, держави, індивіда, одночасно забезпечуючи конкурентоспроможність останньої на зовнішніх і внутрішніх ринках та гарантуючи захист від різного роду загроз і втрат [13].

Сак Т.В. вважає, що економічну безпеку необхідно розглядати комплексно, як стан захищеності національних інтересів та можливість застосування наявного інструментарію для забезпечення економічних процесів та гарантування добробуту в довгостроковому періоді [14].

Безпека національного рівня безпосередньо залежить від безпекових характеристик регіону, забезпечення максимального внеску регіону в розвиток національної економіки і забезпечення економічної безпеки країни загалом.

Автори Геєць В.М. та Кизим М.О. розглядають економічну безпеку регіону у площині двох підходів. Відповідно до першого підходу автори розглядають регіональну

економічну безпеку як частину національної економіки, відповідно до другого – як відносно самостійну систему для регіональних органів управління [15].

Бондаревська О.М. розуміє економічну безпеку регіону як самостійну економічну систему, яка забезпечує прогресивний розвиток регіону в умовах дестабілізуючого впливу різного виду загроз [16].

Галузевий рівень не завжди виокремлюється науковцями у ієрархії рівнів економічної безпеки, при цьому деякі вчені розглядають останній на регіональному рівні. Автори Баланюк І.Ф та Максимюк М.М. стверджують, що економічна безпека галузей є своєрідним «перехідним» поняттям, яке поєднує в собі економічну безпеку країни та підприємств за галузевим спрямуванням [5].

Коба О.В. вважає, що економічну безпеку галузі складає сукупність умов, які забезпечують економічний розвиток, конкурентоспроможність та захист економічних інтересів підприємств галузі [17].

Мікрорівень економічної безпеки формується на рівні підприємства. Група авторів Ареф'єва О.В., Мяких І.М. та Шкода М.С. вивчають економічну безпеку на рівні підприємства та характеризують останню як систему спеціалізованих захисних заходів, які мають забезпечувати безперебійну та економічно ефективну роботу підприємства шляхом боротьби з різними видами загроз та факторів [18].

Дикань В.Л. та Назаренко І.Л. стверджують, що економічна безпека підприємства – це стан захищеності діяльності останнього від всіх видів загроз та забезпечення стабільного функціонування шляхом максимально ефективного використання ресурсів та швидкої адаптації до мінливих умов середовища [19].

Найнижчим рівнем в ієрархії є особистісний рівень безпеки, який також розглядається як стан захищеності людини на рівні її потреб та інтересів у фокусі власних та зовнішніх умов.

У роботі Винославської О. В. та Кононець М. О. представлено декілька підходів щодо особистісної безпеки. Один з підходів висвітлює економічну безпеку особистості як стан економічної свідомості суб'єкта щодо існуючої адекватності та надійності якості життя, яка створює реальні можливості для задоволення економічних потреб. Інший підхід базується на твердженні, що економічна безпека особистості є соціально обумовленою та детермінованою соціально-економічною системою та важливим чинником економічної безпеки держави [20].

Вивчення наукових джерел щодо досліджень сутності та рівнів економічної безпеки дозволили систематизувати ієрархію рівнів економічної безпеки та визначити теоретичну сутність відповідного поняття на відповідних рівнях (рис. 1).

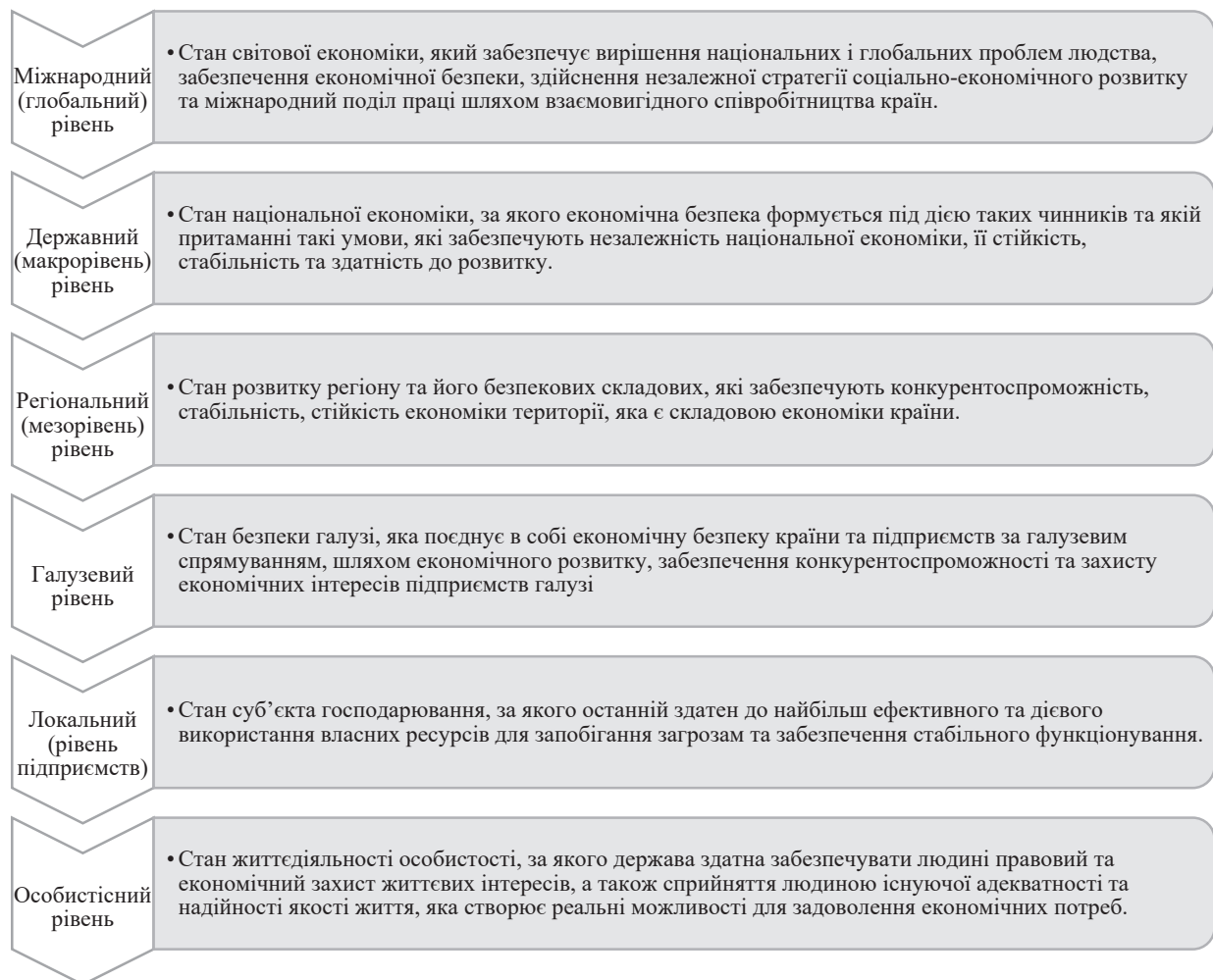

Рисунок 1 – Ієрархічна структура поняття «економічна безпека»

Джерело: систематизовано та дороблено автором на основі [4–9]

Проведені дослідження свідчать про те, що поняття «економічна безпека» необхідно розглядати як взаємозалежну систему її різних рівнів – глобального, міжнародного, національного, регіонального, рівня окремо взятої господарської структури, особи.

Необхідно зазначити, що дослідження економічної безпеки на всіх рівнях ієрархії містять ключові характеристики та поділяються на первинні та похідні. Первинні характеристики описують безпосередньо сутність економічної безпеки рівня (мету її забезпечення, дій та способів її досягнення, результативність цих дій), тоді як похідні характеристики пов'язані з виділеними авторами наслідками, яких можна досягти за умови досягнення відповідного рівня економічної безпеки.

Первинні характеристики дають уявлення про економічну безпеку на різних рівнях соціально-економічних систем, взаємозалежність рівнів між собою за різними характеристиками та їх взаємну обумовленість. Натомість, похідні характеристики, цілком залежать від того, на якому рівні автори вивчають економічну безпеку, тому що від цього залежить досягнення цілей і завдань, ефективність використання ресурсів, наявність конкурентних переваг, безпекові складові, ефективності розвитку, збереження якісного стану, задоволення інтересів та потреб відповідного рівня.

Похідні характеристики на відміну від первинних, відрізняються, залежно від того, яким є предмет дослідження науковця, що їх виокремлює.

Саме предмет дослідження визначає, які наслідки забезпечення економічної безпеки попадають в коло наукових інтересів дослідника. На нашу думку, спільними характеристиками економічної безпеки різних рівнів є наступні:

- пристосування до впливу чинників зовнішнього середовища;
- уникнення зовнішніх та внутрішніх загроз;
- реакція на впливи чинників;
- механізми попередження та усунення негативних наслідків впливу середовища;
- стійкість до зовнішніх та внутрішніх впливів;
- захист від впливу чинників середовища.

Висновки. Дослідження сутності поняття «економічна безпека» на різних рівнях підтверджує комплексність відповідної категорії, яка є багатовимірною

та має спільні та відмінні характеристики на кожному ієрархічному рівні. Необхідно констатувати безперечний зв'язок всіх рівнів розвитку економічної безпеки та їх взаємозалежність.

Таким чином, поняття економічної безпеки слід розглядати у нерозривному зв'язку з поняттям економічної безпеки на міжнародному, національному, регіональному, галузевому, локальному та особистісному рівнях. Чітке розуміння економічної безпеки та подальші дослідження у відповідній сфері мають ґрунтуватися на чіткому розумінні особливостей та завдань кожного наступного рівня ієрархії та його зв'язку з попереднім рівнем. Отже, поняття економічна безпека включає наступні структурні елементи:

- міжнародна економічна безпека – поняття, яке на глобальному рівні описує безпекові складові, які необхідні для ефективної взаємодії та захисту інтересів держав при взаємодії між собою;
- національна економічна безпека – поняття, що напряму залежить від глобальних безпекових тенденцій характеризує рівень захищеності суспільства та держави від зовнішніх і внутрішніх загроз для ефективного функціонування економіки;
- регіональна економічна безпека – складова національної економічної безпеки, яка характеризує рівень захищеності економіки регіонів від різного роду загроз;
- галузева економічна безпека, яка є складовою двох попередніх елементів та одночасно окремим видом економічної безпеки, який характеризує рівень захищеності підприємств одного спрямування як у межах регіону так і в межах держави;
- локальна економічна безпека – поняття, яке означає рівень захищеності суб'єктів господарювання зокрема, та як складових галузі, економіки регіону та країни в цілому;
- особистісна економічна безпека – рівні захищеності особистості і суспільства від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Подальші дослідження економічної безпеки, її характеристик та складових безпосередньо залежать від сфери зацікавленості науковця та рівня вивчення економічної безпеки. При цьому зазначимо актуальність вивчення відповідної проблематики як на міжнародному, так і особистісному рівні у світлі останніх тенденцій функціонування економіки України.

Список використаних джерел:

1. Нижник В.М. Економічна дипломатія та економічна безпека України: Навчальний посібник. Хмельницький : ХНУ, 2007. 299 с
2. Концепція економічної безпеки України. Ін-т екон. прогнозування НАН України. Київ : Логос, 1999. 56 с
3. Жаліло Я.А. Стратегія забезпечення економічної безпеки України. Пріоритети та проблеми імплементації. Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової спільноти. Київ : Сатсанга, 2001. 224 с.
4. Коковський Л. Економічна безпека як об'єкт економіко-географічного дослідження. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія*. 2013. Вип. 1. С. 12–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_geograf_2013_1_5
5. Баланюк І.Ф., Максимюк М.М. Види економічної безпеки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2016. Випуск 1(47). Т. 2. С. 142–145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuiues_2016_1%282%29_27
6. Грибінченко О.М. Розвиток інституційного середовища міжнародної економічної безпеки в сучасних умовах. *Економічний простір*. 2020. № 154. С. 149–155. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/154-28>
7. Ляшенко О.М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : монографія. Київ : НІСД, 2015. 348 с.
8. Нікітіна А.В., Горовий Д. А., Бабич Д. В. Управління економічною безпекою автотранспортних підприємств в глобальному середовищі: монографія. Харків : ХНАДУ, 2015. 210 с.
9. Ткаченко Т. Генезис розвитку теорії економічної безпеки та системний підхід до її трактування. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2021. № 19. С. 20–25. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.19.2021.240451>
10. Лимар В.В., Зверев О.Д. Міжнародна економічна безпека України в умовах посилення зовнішніх загроз. *Економіка і організація управління*. 2022. № 1 (45). DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2022.1.2>

11. Івашенко Г. А. Ієрархія рівнів економічної безпеки. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. № 11. С. 52–56. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/11_2017/11.pdf
12. Андрічук В.Г. Економічна безпека України: стан, критерії виміру та превентивні заходи зміцнення. *Економіка, фінанси, право*. 2013. № 6. С. 12–17.
13. Ляшенко О.М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : монографія ; 2-е вид., перероб. Київ : НІСД, 2015. 348 с.
14. Сак Т.В. Економічна безпека України: поняття, структура, основні тенденції. *Інноваційна економіка*. 2013. № 6. С. 336–340.
15. Гесць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. Моделювання економічної безпеки: монографія. Харків : ІНЖЕК, 2006. 240 с.
16. Бондаревська О. М. Економічна безпека регіонів у системі економічної безпеки держави. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 24(2). С. 54–57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_24%282%29__14
17. Коба О.В. Поняття та значення економічної безпеки галузі. Розвиток транспортної інфраструктури як драйвер економічного зростання галузей економіки: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 24 березня 2023 р.). Львів-Торунь : Liha-Pres, 2023. 84 с. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-294-7-13>
18. Arefieva O.V., Miahkykh I.M., Shkoda, M.S. Diagnostics of external environment effects upon enterprise competitive positions in the context of its economic security. *Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design. Series: Economic sciences*. 2019. № 135(3). С. 8–17.
19. Дикань В.Л., Назаренко І.Л. Комплексна методика визначення рівня економічної безпеки: монографія. Харків : УкрДАЗТ, 2011. 142 с.
20. Винославської О.В., Кононець М.О. Економічна безпека особистості в умовах пандемії COVID-19. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2021. № 1 (22). С. 33–44. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/48109>

References:

1. Nyzhnyk V.M. (2007) *Ekonomichna dyplomatiia ta ekonomichna bezpeka Ukrainy: Navchalnyi posibnyk* [Economic diplomacy and economic security of Ukraine: Textbook]. Khmelnytskyi: KhNU, 299 p.
2. In-t ekon. prohnouzuvannia NAN Ukrainy (1999) *Kontseptsiiia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy* [The concept of economic security of Ukraine]. Kyiv: Lohos, 56 p.
3. Zhalilo Ya.A. (2001) *Stratehiia zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. Priorityty ta problemy implementatsii*. Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy v konteksti dosvidu svitovoi spilnoty [Strategy for ensuring economic security of Ukraine. Priorities and problems of implementation. Strategy of national security of Ukraine in the context of the experience of the world community]. Kyiv: Satsanha, 224 p.
4. Kokovskyi L. (2013) Ekonomichna bezpeka yak ob'ekt ekonomiko-heohrafichnoho doslidzhennia [Economic security as an object of economic and geographical research]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Heohrafiia*. vol. 1. p. 12–15. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_geograf_2013_1_5 (accessed 5 February 2025).
5. Balaniuk I.F., Maksymuk M.M. (2016) Vydy ekonomichnoi bezpeky [Types of economic security. Scientific Bulletin of Uzhgorod University]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia Ekonomika*, vol. 1(47). T. 2, p. 142–145. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2016_1%282%29__27 (accessed 5 February 2025).
6. Hrybinenko O.M. (2020) Rozvytok instytutitsiinoho seredovyshcha mizhnarodnoi ekonomichnoi bezpeky v suchasnykh umovakh [Development of the institutional environment of international economic security in modern conditions]. *Ekonomichnyi prostir*. № 154, p. 149–155. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/154-28> (accessed 6 February 2025).
7. Liashenko O.M. (2015) *Kontseptualizatsiia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva* : monohrafiia [Conceptualization of the management of economic security of an enterprise: monograph]. Kyiv : NISD, 348 p.
8. Nikitina A.V., Horovyi D. A., Babych D. V. (2015) *Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu avtotransportnykh pidpriemstv v hlobalnomu seredovyshchi*: monohrafiia [Management of economic security of motor transport enterprises in the global environment: monograph]. Kharkiv : KhNADU, 210 p.
9. Tkachenko T. (2021) Henezys rozvytku teorii ekonomichnoi bezpeky ta systemnyi pidkhid do yii traktuvannia [Genesis of the development of the theory of economic security and a systematic approach to its interpretation]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU "KPI"*. №19, p. 20–25. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.19.2021.240451> (accessed 6 February 2025).
10. Lymar V.V., Zveriev O.D. (2022) Mizhnarodna ekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh posylennia zovnishnikh zahroz [International economic security of Ukraine in the context of increasing external threats]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*. № 1 (45). DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2022.1.2> (accessed 6 February 2025).
11. Ivashchenko H.A. (2017) Iierarkhiia rivniv ekonomichnoi bezpeky [Hierarchy of levels of economic security]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*. № 11. p. 52–56. Available at: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/11_2017/11.pdf (accessed 7 February 2025).
12. Andrichuk V.H. (2013) Ekonomichna bezpeka Ukrany: stan, kryteri vymiru ta preventyvni zakhody zmitsnennia [Economic security of Ukraine: state, measurement criteria and preventive measures for strengthening]. *Ekonomika, finansy, pravo*. № 6, p. 12–17.
13. Liashenko O.M. (2015) *Kontseptualizatsiia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva*: monohrafiia ; 2-e vyd., pererob. [Conceptualization of the management of economic security of an enterprise: monograph; 2nd ed., revised]. Kyiv : NISD, 348 p.
14. Sak T.V. (2013) Ekonomichna bezpeka Ukrainy: poniattia, struktura, osnovni tendentsii [Economic security of Ukraine: concept, structure, main trends]. *Innovatsiina ekonomika*. № 6, p. 336–340.
15. Heiets V.M., Kyzym M.O., Klebanova T.S., Cherniak O.I. (2006) *Modeliuvannia ekonomichnoi bezpeky*: monohrafiia. [Modeling economic security: monograph]. Kharkiv: INZHEK, 240 p.
16. Bondarevska O. M. (2017) Ekonomichna bezpeka rehioniv u systemi ekonomichnoi bezpeky derzhavy. [Economic security of regions in the system of economic security of the state]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia : Ekonomika i menedzhment*, vol. 24(2), p. 54–57. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_24%282%29__14 (accessed 8 February 2025).
17. Koba O.V. (2023) Poniattia ta znachennia ekonomichnoi bezpeky haluzi [The concept and significance of economic security of the industry]. *Rozvytok transportnoi infrastruktury yak draiver ekonomichnoho zrostannia haluzei ekonomiky*: materialy Vseukrainskoi

naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kyiv, 24 bereznia 2023 r.). Lviv-Torun: Liha-Pres, 84 p. Available at: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-294-7-13> (accessed 7 February 2025).

18. Arefieva O.V., Miahkykh I.M., Shkoda, M.S. (2019) Diagnostics of external environment effects upon enterprise competitive positions in the context of its economic security. *Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design. Series: Economic sciences*. № 135(3), p. 8–17.

19. Dykan V.L., Nazarenko I.L. (2011) *Kompleksna metodyka vyznachennia rivnia ekonomichnoi bezpeky: monohrafiia* [A comprehensive methodology for determining the level of economic security: monograph]. Kharkiv : UkrDAZT, 142 p.

20. Vynoslavskoi O.V., Kononets M.O. (2021) Ekonomichna bezpeka osobystosti v umovakh pandemii COVID-19 [Economic security of the individual in the context of the COVID-19 pandemic]. *Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia*. Vol. 1(22), p. 33–44. Available at: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/48109> (accessed 7 February 2025).

Miroshnichenko Mykola
Dnipro State University of Internal Affairs

THE ESSENCE OF THE CONCEPT AND LEVELS OF ECONOMIC SECURITY

The study of economic security at all levels of the economy occupies a leading place among all other types of security with a simultaneous diversity of approaches and views. Scientific contradictions are due to the lack of a single approach to understanding the essence, elements of the system and levels of functioning of economic security. That is why the creation of an effective system of economic security at different levels is relevant and involves a description of the state's security science and requires a description of the security activities of economic entities. The content of the category "economic security" was analyzed, approaches to its definition were considered, and a critical review of scientific work on the relevant topic was conducted. It is determined that the study of economic security is carried out at different levels, the approaches of different authors to the hierarchy of levels are analyzed, and the main characteristics inherent in economic security depending on the level of research are established. It is found that in scientific sources the global, international, state (macro level), regional (meso level), local (micro level, enterprise), and personal levels of economic security are most often analyzed. Scientific approaches to the levels of economic security are systematized, the corresponding levels are supplemented by the industry level of economic security. The approaches of scientists to the definition of the concept of economic security at each level are considered, scientific opinions are summarized, and an expanded list of levels of economic security in hierarchical order is provided. The key characteristics of economic security are described, primary and derived characteristics of economic security are highlighted. The difference between derived characteristics and primary characteristics is established. The generalized characteristics of economic security inherent in each of the levels are identified. It is proven that the concept of economic security should be considered inextricably linked with the concept of economic security at the international, national, regional, sectoral, local and personal levels. A clear understanding of economic security and further research in the relevant field should be based on a clear understanding of the features and tasks of each subsequent level of the hierarchy and its connection with the previous level.

Keywords: economic security, level, international economic security, economic security of the state, regional economic security, sectoral economic security, economic security of the enterprise, personal economic security.

JEL classification: F02, F52, L10